

Raport de monitorizare

Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcare a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton

1 ianuarie - 31 martie 2019

Acest raport este parte a proiectului „Presa în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova” (MEDIA-M), finanțat de USAID, UK aid și implementat de Internews in Moldova, care are ca scop promovarea dezvoltării mass-media independente și profesionale, și crearea unui sector media mai rezistent la presiunile politice și economice. Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Centrului pentru Jurnalism Independent și nu reflectă în mod necesar viziunea Uk aid, USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 ianuarie - 31 martie 2019, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) a monitorizat 12 instituții media - portaluri de știri și posturi TV - pentru a identifica dacă în materialele jurnalistice difuzate se conțin încălcări ale normelor deontologice și elemente de manipulare informațională. Și anume, a fost analizat modul în care acestea reflectă evenimentele de interes public din domeniul politicii, economiei, politicii externe ș.a., și dacă respectă normele profesionale și etice, cum ar fi verificarea informațiilor din câteva surse, asigurarea pluralismului de opinii și a echilibrului în cazul știrilor conflictuale etc. Raportarea produselor media analizate la Codul Deontologic și la lucrările științifice de referință a permis identificarea unor procedee și tehnici de manipulare informațională.

La baza analizei a fost pusă premisa că știrile sunt principalul produs mediatic din care oamenii se informează asupra actualității zilnice. Motiv din care, indiferent de opiniile pe care proprietarii redacțiilor le împărtășesc în diverse chestiuni politice sau economice, știrile trebuie să conțină în exclusivitate fapte, și nu opinii ale jurnaliștilor. De asemenea, ele trebuie scrise/prezentate într-un limbaj neutru și accesibil și să reflecte cât mai corect realitatea, cu respectarea echilibrului surselor.

Scopul monitorizării:

Monitorizarea s-a făcut cu scopul de a stabili dacă, în abordarea subiectelor de interes public, mass-media respectă deontologia profesională sau, dimpotrivă, folosesc tehnici de manipulare. Mai cu seamă, am urmărit să identificăm greșelile comise de jurnaliști (cu intenție sau fără) la relatarea faptelor, astfel încât studiile de caz și rapoartele de monitorizare să aibă un rol instructiv. Un alt scop este să contribuim la sporirea vigilenței consumatorilor de presă față de riscurile informării din surse nesigure. Monitorizarea îi ajută pe consumatori să înțeleagă în ce mod mass-media pot manipula, respectiv să distingă între un produs jurnalistic manipulator și unul ce reflectă echidistant realitatea.

Criteriile de selectare a instituțiilor de presă monitorizate:

- Aria de acoperire - națională;
- Limba - română și rusă;
- Impactul - tirajul și audiența.

Audiovizual: TV Moldova 1, Prime TV, Canal 3, Accent TV, NTV Moldova, Televiziunea Centrală (Orhei), Jurnal TV, TV8, PRO TV Chișinău.

Presa online: Sputnik.md, Kp.md, Unimedia.info.

Metodologie: Au fost selectate evenimentele din domeniile politic, economic și social de interes public major ce s-au produs pe durata monitorizării și a fost analizată modalitatea în care subiectele în cauză au fost reflectate în media. Mai exact, au fost analizate limbajul și imaginile folosite de jurnaliști, modul de selectare a evenimentelor, corectitudinea citării surselor și tonalitatea expunerii prin prisma Codului Deontologic al Jurnalistului¹, a ghidurilor

¹ Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova,
http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf

și recomandărilor în domeniul presei responsabile și de calitate², dar și a noțiunilor de **manipulare și propagandă**, așa cum sunt definite acestea în Dicționarul de Sociologie³.

Manipularea este definită ca: „Acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune ce distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și de decizie”.

Propaganda: „Activitatea sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel, încât să conducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă”.

Principalele subiecte monitorizate în perioada 1 ianuarie - 31 martie 2019 au fost:

- Declarațiile de avere ale liderilor politici (4-8 ianuarie 2019);
- Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare (25 ianuarie 2019);
- Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare (25 februarie 2019);
- Indexarea pensiilor și oferirea ajutoarelor sociale de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc (7 martie 2019);
- Prima ședință a Parlamentului nou ales (21 martie 2019).

I. TENDINȚE GENERALE

Datele monitorizării relevă faptul că jurnaliștii de la unele dintre cele 12 instituții media continuă să producă știri cu abateri de la normele deontologice. Au fost identificate atât elemente caracteristice pentru practicile de propagandă și de manipulare informațională, cât și încălcări ale Codului Deontologic al Jurnalistului, între care:

Etichetarea - Canal 3, Prime TV, Unimedia.info (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Prime TV (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Canal 3 (Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare); Prime TV, Kp.md, Televiziunea Centrală (Prima ședință a Parlamentului nou ales);

Prezentarea/Trunchierea selectivă a faptelor, opiniilor și declarațiilor - NTV Moldova (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Sputnik.md, Prime TV (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Lipsa dreptului la replică - Canal 3 (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Prime TV, PRO TV Chișinău (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Prime TV, Televiziunea Centrală (Indexarea pensiilor și oferirea ajutoarelor sociale de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc); Prime TV (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Amestecul dintre fapte și opinii - Canal 3, Prime TV, TV8, Accent TV, Unimedia.info, Kp.md (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Prime TV, Canal 3, PRO TV Chișinău, Jurnal TV, NTV Moldova, Televiziunea Centrală (Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare); Canal 3, Televiziunea Centrală, Sputnik.md (Indexarea pensiilor și oferirea ajutoarelor sociale

² Ghid de stil cu norme etice pentru jurnaliști, API, http://www.unicef.org/moldova/Ghid_Etica_Jurnalist_RO.pdf

³ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332, p. 457.
<http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc); Prime TV, Accent TV, Sputnik.md, Kp.md, TV8, Televiziunea Centrală (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Trimiterea la surse imposibil de verificat - Unimedia.info (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Canal 3 (Indexarea pensiilor și oferirea ajutoarelor sociale de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc); Televiziunea Centrală (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Răspândirea unei informații sau declarații false - Televiziunea Centrală (Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare); Accent TV (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Generalizarea - Canal 3, Kp.md (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Televiziunea Centrală (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Ironia - Canal 3, Prime TV (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Unimedia.info (Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare); Accent TV, Kp.md (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Sugestia - Accent TV (Declarațiile de avere ale liderilor politici); NTV Moldova (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Prime TV, Televiziunea Centrală (Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare);

Omisiunea - NTV Moldova, Moldova 1, Sputnik.md, Televiziunea Centrală (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Sputnik.md (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); NTV Moldova, Accent TV, Kp.md (Indexarea pensiilor și oferirea ajutoarelor sociale de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc);

Estomparea - Prime TV (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Accent TV (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Tehnica dușmanului (intern și/sau extern) - Prime TV, Canal 3 (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Prime TV (Indexarea pensiilor și oferirea ajutoarelor sociale de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc); Televiziunea Centrală (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Tehnica informației prioritare - Televiziunea Centrală, NTV Moldova (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Prime TV (Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare);

Tehnica/mitul Salvatorului național (Mesia) - Canal 3, NTV Moldova (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Prime TV (Indexarea pensiilor și oferirea ajutoarelor sociale de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc); NTV Moldova, Accent TV (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Manipularea prin intermediul imaginilor video și/sau a coloanei audio - Canal 3 (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Prime TV (Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare); Prime TV, Accent TV (Prima ședință a Parlamentului nou-ales);

Transferul de imagine negativă - Canal 3 (Declarațiile de avere ale liderilor politici); Prime TV (Prima ședință a Parlamentului nou-ales).

II. ANALIZA DATELOR

Subiectul 1. Declarațiile de avere ale liderilor politici

Context: Începând cu data de 4 ianuarie 2019, Comisia Electorală Centrală (CEC) a început a face publice declarațiile de avere ale candidaților înregistrați în campania pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, atât pe circumscripția națională, cât și pe cele uninominale. A fost monitorizat conținutul publicat de cele 12 instituții media, informația difuzată de acestea despre declarațiile de avere ale liderilor partidelor și blocurilor politice, printre care: Vladimir Plahotniuc, Maia Sandu, Andrei Năstase, Vladimir Voronin, Zinaida Greceanii și Ilan Șor.

Concluzie generală: Majoritatea instituțiilor media monitorizate au reflectat în mod subiectiv și selectiv informația, demonstrându-și preferințele politice. Unele redacții (**Canal 3, Prime TV**) s-au folosit de acest subiect pentru a-i prezenta în context negativ pe unii politicieni, în timp ce pe alții i-au trecut cu vederea. Alte instituții media au ignorat subiectul (**NTV Moldova, Moldova 1, Televiziunea Centrală, Sputnik.md**), iar un al treilea grup de redacții au preluat și au republicat informația fără a o confrunța sau verifica (ex. **Unimedia.info**). Or, preluarea și republicarea unei informații nu absolvă o instituție media de greșelile deontologice sau de tehnicile de manipulare folosite de către instituția media care a creat acest conținut.

Canal 3 a reflectat tendențios, dezechilibrat, lipsit de corectitudine și de echidistanță subiectul privind declarațiile de avere ale liderilor politici. Această instituție media a admis:

- **Manipularea prin intermediul titlurilor:** „Sandu și Năstase, șomeri de aproape doi ani”;
- **Amestecul faptelor cu opiniile/Ironia:** „Timp de aproape doi ani nu au câștigat niciun leu, iar acum se avântă în lupta pentru fotoliul de deputat”;
- **Etichetarea repetitivă:** „...vorbim despre liderii binomului PAS-PPDA, Maia Sandu și Andrei Năstase, care și-au depus declarațiile de avere la CEC”; „...au decis să candideze în alegerile din 24 februarie atât pe circumscripții uninominale, cât și pe lista Blocului binomului PAS-PPDA”;
- **Sugestia/Transferul de imagine negativă, implicit etichetare:** „...Pe această listă se regăsesc nume controversate. Este vorba despre judecătorii Domnica Manole și Gheorghe Balan, demiși cu scandal din funcțiile pe care le dețineau. Totodată, pe lista blocului creat de binomul PAS și PPDA se regăsesc și liberal-democrații Maria Ciobanu și Ion Terguță, oameni apropiați fostului premier Vlad Filat, condamnat pentru acte de corupție”;
- **Neasigurarea dreptului la replică:** Niciunui dintre cei care au fost vizați și/sau acuzați (Domnica Manole și Gheorghe Balan) direct în știre nu i s-a solicitat opinia pentru a comenta cele menționate.

Totodată, **Canal 3** a difuzat un reportaj bazat pe opiniile „unor” oameni simpli privind declarațiile de avere ale Maiei Sandu și Andrei Năstase. Și în acest material informația a fost reflectată într-un mod tendențios și dezechilibrat, autorii recurgând la următoarele procedee:

- **Falsul/Amestecul faptelor cu opiniile și Generalizările:** „Sunt implicați în activități îndoielnice, se ocupă cu ilegalități sau cheltuiesc banii din conturile deschise în străinătate. Din asta trăiesc politicienii care se declară șomeri în declarațiile de avere pe care le-au prezentat la CEC... Cel puțin, asta cred oamenii simpli despre cei care le cer votul”;
- **Manipularea prin intermediul titlurilor/Generalizarea:** „Ce cred oamenii despre deputații șomeri”;
- **Manipularea prin context.** Postul TV a anunțat că știrea va fi despre „deputați” în general, dar autorii s-au concentrat exclusiv pe liderii Blocului electoral ACUM. Astfel, **Canal 3** a manipulat prin faptul că, deși cei intervievați se referă la politicieni în general, reportajul a fost construit în asemenea mod, încât rezultă că în răspunsurile lor oamenii

îi vizează doar pe Maia Sandu și Andrei Năstase, și că anume acești politicieni sunt cei mai corupți;

- **Manipulare prin intermediul imaginilor video.** În timp ce oamenii vorbeau despre corupția politicianilor în general, **Canal 3** a inclus imagini care îi prezentau doar pe Maia Sandu și pe Andrei Năstase; casele din Frankfurt în care, potrivit unor instituții media, locuiesc Victor și Viorel Țopa, precum și locuința personală din Chișinău a lui Andrei Năstase. Astfel, postul TV a sugerat că cei doi politicieni sunt corupți și că și-au acumulat averea în mod ilicit/incorrect. Totodată, **Canal 3** a prezentat imagini în care Maia Sandu și Andrei Năstase apar în ipostaze exclusiv negative - de exemplu, de la evenimente anterioare, când sunt în dispute verbale și fizice cu unii manifestanți;
- **Neacordarea dreptului la replică.** Nici Maiei Sandu, nici lui Andrei Năstase nu le-a fost acordat dreptul la **opinie**.

Prime TV, de asemenea, a reflectat subiectul în două reportaje ([declarațiile de avere ale Maiei Sandu și Andrei Năstase](#); și [opiniile unor cetățeni pe marginea declarațiilor de avere ale politicianilor](#)). **Prime TV** a avut aceeași abordare, același scenariu și a prezentat aceleași imagini ca și **Canal 3**.

PRO TV Chișinău și **TV8** au reflectat subiectul declarațiilor de avere ale liderilor politici într-un mod obiectiv și echidistant, oferind toate detaliile ce ar fi în interesul consumatorilor media, fără a admite vreo abatere de la normele deontologice și fără a folosi tehnici de manipulare în reflectarea subiectului monitorizat.

Accent TV nu a reflectat în știri subiectul monitorizat. Totuși, [în buletinul informativ din 11 ianuarie 2019](#), acest post TV a difuzat o știre cu titlul „*Sandu nu încredințează banii proprii băncilor din Moldova*”, care s-a bazat pe anumite detalii din declarația de avere a liderei PAS. De facto, **Accent TV a scos din context și a distorsionat informația** făcută publică de Maia Sandu [la emisiunea „Puterea a patra” de la postul de televiziune N4](#). Știrea a fost una tendențioasă și lipsită de echidistanță, jurnaliștii urmărind nu informarea obiectivă a cetățenilor, ci prezentarea politicienei (Maia Sandu) într-o lumină exclusiv negativă. **Accent TV** a mai admis, între altele:

- **Sugestia:** „*Candidatul la funcția de deputat din partea Blocului electoral ACUM, Maia Sandu, cu doi ani înainte de furtul secolului, nu a avut încredere în sectorul bancar al țării*”;
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*Cu toate acestea, politicianul, care în 2012 s-a reîntors de fapt în Moldova, a ocupat o funcție în Guvernul Filat și spunea cu voce tare că s-a întors acasă pentru a ridica nivelul de trai din țară. În pofida promisiunilor și încrederea în viitorul prosper al Moldovei, Sandu nu a riscat să transfere banii din banca americană într-un cont din banca din Moldova*”.

Jurnal TV a reflectat exclusiv informația despre declarația de avere a liderului PDM, Vlad Plahotniuc, materialul fiind realizat în baza detaliilor menționate în documentul oficial depus de politician la CEC. **Jurnal TV** a abordat subiectul **într-un mod selectiv**, în informația cu pricina vorbind doar despre declarația de avere a președintelui democrat, fără a menționa și despre averile declarate de alți politicieni.

Unimedia.info a publicat două știri, în care a oferit detalii [despre declarațiile de avere ale liderilor Blocului electoral ACUM](#), Maia Sandu și Andrei Năstase, [și cea a liderului PDM, Vlad Plahotniuc](#) (preluată în mare parte de pe [ZdG.md](#)). În știrile publicate și/sau preluate și adaptate, **Unimedia.info** a admis:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „*Astfel, spre deosebire de liderul democraților, cei doi candidați în alegerile parlamentare nu prea se pot lăuda cu mașini, imobile de lux și salarii*”;
- **Etichetarea:** „*Controversatul politician și om de afaceri susține că, în perioada 2017-2018...*”;

- **Trimiterea la surse imposibil de verificat:** „Vladimir Plahotniuc, considerat de mulți cel mai bogat cetățean al Republicii Moldova, a avut în ultimii doi ani, 2017-2018, venituri din dividende, dobânzi și vânzarea unui automobil”.

Kp.md, de asemenea, a publicat două articole. Unul, despre [declarația de avere a liderului PDM, Vlad Plahotniuc](#), cu informație preluată în mare parte de pe **ZdG.md**, iar cel de-al doilea – despre [nemulțumirea deputatei PCRM](#) Inna Șupac, exprimată pe Facebook în adresa CEC, care a șters declarațiile de venit ale candidaților de pe platforma sa online. În prima știre, **Kp.md** a admis un caz de **generalizare**: „Vladimir Plahotniuc, considerat de mulți cel mai bogat cetățean al R. Moldova...” (chiar dacă informația a fost preluată de pe **ZdG.md**, jurnalistul avea obligația să o verifice).

Posturile **NTV Moldova**, **Televiziunea Centrală (Orhei)**, **Moldova 1** și portalul **Sputnik.md** nu au reflectat subiectul în niciunul dintre buletinele lor de știri, respectiv în conținutul informativ publicat online în perioada 8-11 ianuarie 2019, ceea ce poate fi calificat drept **omisiune**.

Subiectul 2. Startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019

Context: La 25 ianuarie 2019 a fost dat startul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. CEC a anunțat că, până la acel moment, s-au înregistrat, în circumscripția națională, opt partide și un bloc. Pentru circumscripțiile electorale uninominale fuseseră depuse 360 de dosare pentru înregistrarea în calitate de candidat la funcția de deputat: 246 de concurenți electorali fuseseră înregistrați, șapte cereri de înregistrare fuseseră respinse, iar 107 se mai aflau în curs de examinare.

Concluzie generală: Campaniile electorale pot servi drept barometru pentru măsurarea gradului de servilism politic al mass-media; pentru testarea nivelului de corectitudine și deontologie profesională; și pentru identificarea tehnicilor de manipulare, la care recurg instituțiile de presă. Aproape toate mass-media monitorizate au admis cel puțin o încălcare a normelor deontologice și/sau o tehnică de manipulare. Printre cele mai des folosite au fost etichetările, accentele ironice, opiniile în loc de fapte, sugestiile și tehnica de manipulare a dușmanului intern.

Prime TV a reflectat tendențios și disproporționat informația în toate cele trei știri difuzate. Reportajul despre lansarea PDM în campania electorală a fost cel mai lung ca durată de emisie (4.40 minute), formațiunea în cauză fiind prezentată în context exclusiv pozitiv. În același timp, în reportajul despre PSRM (2.02 minute) și cel despre Blocul electoral ACUM (2.10 minute), **Prime TV** a folosit o conotație negativă pentru ambele entități politice. Astfel, dacă, pentru **Prime TV**, „PDM s-a lansat în campania electorală”, atunci „Reprezentanții PAS-PPDA și-au dat întâlnire în fața Parlamentului...”, iar „Socialiștii... au fost criticați de reprezentanții Partidului Șor”. Drept urmare, **Prime TV** a manipulat consumatorii media prin utilizarea unui limbaj pozitiv în adresa unor partide (PDM) și, din contră, a unui limbaj peiorativ în adresa altor formațiuni politice (PSRM, Blocul electoral ACUM). De asemenea, **Prime TV** a admis:

- **Manipularea (selectarea tendențioasă) prin intermediul imaginilor.** În momentul când Vlad Plahotniuc menționează că „Opoziția nu are oferte clare, programe de guvernare...”, sunt proiectate imagini cu liderii Blocului electoral ACUM și ai PSRM; iar în știrea despre Blocul electoral ACUM, când liderii formațiunii menționează despre guvernare și/sau PDM, sunt prezentate imagini în care Maia Sandu și Andrei Năstase zâmbesc.
- **Schimbarea de accente și tehnica estompării.** Dacă, în cazul PDM, formațiunea își prezintă angajamentele din programul electoral („Programul electoral al formațiunii este practic scris de alegători, include problemele și solicitările cetățenilor, dar și soluțiile, ceea ce nu poate fi spus despre Opoziție, a precizat Vlad Plahotniuc”), atunci PSRM „...nu au propus soluții concrete pentru problemele din Chișinău, în schimb au criticat

fosta administrație a capitalei...”; iar Blocul ACUM aruncă „...mesaje pline de ură și atacuri la persoană”.

- **Neacordarea/Nesolicitarea dreptului la opinie/replică.** Prime TV nu a solicitat dreptul la replică celor vizați în știri (PSRM, PL).
- **Etichetările repetitive.** „Discursul agresiv al Maiei Sandu a fost urmat de un discurs la fel de agresiv al partenerului său de binom, Andrei Năstase”; „Tonul agresiv a fost dat de către liderul PAS, Maia Sandu, și a fost preluat de către ceilalți candidați ai binomului PAS-PPDA”.
- **Tehnica „diabolizării”,** care este un mod de poluare a spațiului public printr-un limbaj infam, schimbare a accentelor și prin procedeul de „diabolizare” a celuilalt. Astfel, PDM este prezentat drept partid progresiv și cu „soluții la probleme” (**tehnica Salvatorului național**), în timp ce PSRM și Blocul electoral ACUM sunt prezentate ca niște partide-dușman ale țării (**tehnica Dușmanului intern**).

Canal 3 a difuzat două știri despre startul campaniei electorale - a PDM și a Blocului electoral ACUM -, reflectând informația în același mod și folosind aceleași imagini ca și **Prime TV**, modificând doar pe alocuri unele formulări și construcții gramaticale. Pe lângă abaterile menționate în cazul **Prime TV**, **Canal 3** a mai admis:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „Întâlnirea cu Pavel Filip se pare că le-a prins bine localnicilor...”;
- **Tehnica Salvatorului național.** Vlad Plahotniuc și Pavel Filip au fost prezentați ca niște persoane care vin să salveze situația atât în țară, cât și în circumscripțiile în care candidează (Nisporeni, Strășeni);
- În același timp, Blocul electoral ACUM este prezentat drept o entitate politică agresivă, care inspiră frică și care e reprezentată de oameni fără experiență politică și de guvernare (**tehnica Dușmanului intern**).

Televiziunea Centrală (Orhei) a reflectat subiectul monitorizat în patru știri din [buletinul informativ din 25 ianuarie 2019](#). Lansarea PSRM a fost prezentată într-un context exclusiv negativ, a PDM - neutru spre pozitiv, iar a Blocului electoral ACUM - în context exclusiv negativ.

Televiziunea Centrală a admis **tehnica informației prioritare**. Aceasta instituție media a difuzat mai întâi o știre în care Partidul Politic Șor aduce anumite acuzații PSRM ca formațiune politică, plasându-l într-un context negativ, după care a publicat o știre despre lansarea în campanie a PSRM.

NTV Moldova a prezentat informația într-un mod tendențios și lipsit de echidistanță, făcând uz de mai multe tehnici de manipulare:

- **Tehnica informației prioritare.** Înaintea știrii despre lansarea în campanie a PSRM, **NTV Moldova** a difuzat o știre despre opinia Președintelui Igor Dodon asupra alegerilor care vin. Acesta îi îndeamnă pe cetățeni să facă „o alegere conștientă, un pas chibzuit”, menționând că „e nevoie de un parlament legitim” și sugerând oarecum că, până în prezent, acesta - Parlamentul - și guvernarea în general nu au fost legitime (**tehnica sugestiei**). Ulterior, **NTV Moldova** difuzează și știrea despre „PSRM, care s-a lansat în campanie” și cei „15 mii de agitatori ai PSRM”, care și-au început astăzi activitatea;
- **Selectarea părtinitoare a surselor.** Dacă, în cazul PSRM și PDM, **NTV Moldova** a difuzat inserturi video directe cu liderii acestor partide de la evenimentele de lansare, în știrea despre Blocul electoral ACUM a fost inclusă doar o secvență video cu unul dintre membrii Blocului;
- **Selectarea și prezentarea părtinitoare a informației și schimbarea accentelor.** Dacă „Deputații PSRM și-au prezentat viziunile sociale, economice și politice...”, atunci liderii Blocului electoral ACUM „...timp de oră... au ținut discursuri și au făcut promisiuni”;
- **Tehnica de manipulare a „Salvatorului național”.** PSRM, implicit Președintele Dodon, au fost prezentați în imagini și după un scenariu pozitiv drept un partid care

vine să rezolve problemele acumulate pe „...parcursul celor zece ani de guvernare a PDM, PLDM, PL”.

Accent TV, în mare parte, a reflectat startul campaniei electorale după același scenariu, mod de abordare și folosind aceleași imagini ca și **NTV Moldova**. Respectiv, au fost admise aceleași tehnici de manipulare și încălcări deontologice (fiind **omise**, însă, știri și informații despre lansarea în campania electorală a Blocului electoral ACUM). Pe lângă acestea, **Accent TV** a mai admis:

- **Manipulare prin intermediul titlurilor:** „Din politician în meteorolog”;
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „În pofida declarațiilor lui Candu, campania electorală este o competiție de idei, afiliatul său de partid... Pavel Filip a început din nou să vorbească despre presupusele realizări, dar nu despre planuri de viitor. Doar promisiuni efemere și niciun fel de măsuri și decizii concrete”; „În timp ce Filip nu garantează un miracol, șeful său de partid, Vladimir Plahotniuc... a fost generos la promisiuni...”.

PRO TV Chișinău a reflectat startul campaniei electorale pentru cele trei partide într-un mod neutru și echidistant. Jurnaliștii acestei televiziuni au acordat timp de emisie în egală măsură celor trei formațiuni politice, citând direct surse din cadrul fiecăreia. Totuși, au fost semnalizate unele abateri, printre care **Amestecul faptelor cu opiniile/Accente ironice:** „...și în timp ce Filip vorbea, Plahotniuc se dezmoțea”, „Deși lansarea în campanie a ținut-o în secret, Plahotniuc a vorbit despre alegeri transparente și corecte”; „...socialiștii au dat start valului de promisiuni”.

Și **TV8** a reflectat startul campaniei electorale de o manieră neutră și echidistantă. Televiziunea în cauză a difuzat patru știri la subiectul monitorizat, iar singura abatere a TV8 ține de un caz de **amestec al faptelor cu opiniile:** „Fruntașii partidului au ținut discursuri presărate pe alocuri cu glume; chiar dacă e prima zi de campanie, Pavel Filip s-a arătat sigur că PDM obține un scor mare”. Aceeași abordare neutră și echidistantă au avut-o postul public **Moldova 1** și **Jurnal TV**, fără a fi identificate abateri de la normele deontologice sau folosirea unor tehnici de manipulare.

Unimedia.info a publicat patru știri despre debutul campaniei electorale - **una generală** și câte una despre fiecare partid politic ce se lansase în acea zi în cursa pentru parlamentare: **PDM**, **PSRM**, **Blocul electoral ACUM**. În toate cele patru știri, **Unimedia.info** a prezentat informația neutră și echidistant, focusându-se pe evenimente în sine și inserând declarații ale surselor relevante.

În perioada 25-27 ianuarie 2019, **Kp.md** a publicat doar o știre la subiectul monitorizat, despre lansarea PSRM în campanie. Evenimentele de lansare ale celorlalte două partide (PDM și Blocul electoral ACUM) nu au fost reflectate de **Kp.md**, ceea ce poate fi catalogat drept **omisiune și prezentarea selectivă a informației**. **Sputnik.md** nu a reflectat subiectul în conținutul informativ publicat online în perioada 25-27 ianuarie 2019, ceea ce poate fi calificat drept **omisiune**.

Subiectul 3. Rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare

Context: La 24 februarie 2019 în Republica Moldova au avut loc alegeri parlamentare. Pentru prima dată, deputații din viitorul Legislativ au fost aleși în baza sistemului de vot mixt. Rata de participare la scrutin a fost de puțin peste 49%. Potrivit rezultatelor preliminare, anunțate de CEC în ziua de 3 martie, pe circumscripția națională PSRM a obținut 18 mandate, ACUM - 14 mandate, PDM - 13, Partidul Politic „Șor” - 5. Pe circumscripțiile uninominale, PSRM și PDM au luat câte 17 mandate, fiind urmați de

ACUM - 12 și Partidul Politic „Șor” - 2. Trei mandate de parlamentar au fost adjudecate de trei candidați independenți.

Concluzia generală: Prin modul în care a fost reflectat acest subiect, pentru unele instituții media câștigători ai scrutinului au fost PDM și reprezentanții acestei formațiuni (**Prime TV, Canal 3**); pentru alții a învins PSRM (**NTV Moldova, Accent TV**); în timp ce pentru unii (**Televiziunea Centrală**) - Partidul Politic „Șor”. Principala constatare este că mass-media a reflectat diferit rezultatele, în funcție de preferințele politice. Diferite au fost și încălcările deontologice și tehnicile de manipulare la care s-a recurs: de la amestecul faptelor cu opiniile până la cazuri de estompări, etichetări, sugestii și informații false.

Prime TV a reflectat rezultatele alegerilor din 24 februarie într-un mod disproporționat, lipsit de neutralitate și echidistanță, punând accentul pe scorurile înregistrate de PDM și Partidul Politic „Șor” în circumscripția națională și de exponenții acestor formațiuni în circumscripțiile uninominale. În cazul celorlalte partide - PSRM, Blocul electoral ACUM - rezultatele au fost prezentat tendențios, fie în context negativ, fie diminuând din importanța scorului luat de ele. Spre exemplu, **dacă** „liderul PDM, Vladimir Plahotniuc, inițiatorul și promotorul sistemului mixt de vot, este unul dintre candidații care a beneficiat de susținerea masivă a locuitorilor din Nisporeni... Și premierul Pavel Filip a avut susținerea alegătorilor din raionul său de baștină”, iar „Ilan Șor a câștigat detașat în circumscripția...”, **atunci** „Maia Sandu a acumulat aproape 81% din voturi”. **Prime TV** a admis **amestecul faptelor cu opiniile**: „Liderii Blocului PAS-PPDA, care au criticat sistemul mixt de vot, au beneficiat și ei de noul sistem. Spre deosebire de mulți alți candidați, cei doi au ales să nu lupte pentru fotoliul de deputat în raioanele de baștină”. În plus, a făcut uz de **tehnica sugestiei și a informației prioritare**. Astfel, spre deosebire de rezultatele pentru circumscripțiile uninominale care au fost prezentate în ordinea procentelor acumulate de formațiunile candidate, în cazul circumscripției naționale acestea au fost prezentate *în ordinea în care au fost în buletinele de vot*. **Prime TV** s-a condus de numărul/poziția ocupată de partide în buletinul de vot, manipulând și sugerând consumatorilor media că PDM (care a fost primul în lista din buletine) ar fi câștigat și aici mai multe voturi decât concurenții săi.

Canal 3 a reflectat rezultatele preliminare ale alegerilor parlamentare, folosind același mod de abordare, scenariu, imagini și text ca și **Prime TV**, punând accent pe rezultatele obținute de PDM și reprezentanții săi. De asemenea, **Canal 3** a relatat într-un mod tendențios și lipsit de echidistanță despre rezultatele altor formațiuni politice (PSRM, Blocul electoral ACUM). Astfel, **Canal 3** a manipulat prin intermediul **tehnicii estompării**, limitând accesul la o informație corectă și echidistantă pentru consumatorii media. Totodată, postul a admis cazuri de **etichetări** - „Ion Terguță, reprezentantul Blocului binomului PAS-PPDA” - și a recurs la **selectarea părtinitoare a surselor**, și anume: reprezentanții PDM au fost incluși cu declarații directe, în timp ce reprezentanții celorlalte partide fie nu au fost incluși deloc, fie doar au fost parafrazați.

NTV Moldova a reflectat rezultatele preliminare ale campaniei într-un mod lipsit de echidistanță și de neutralitate. Această televiziune a prezentat masiv și cu multe detalii rezultatele PSRM și ale reprezentanților respectivului partid, dar mai puțin sau chiar deloc scorurile acumulate de ceilalți concurenți electorali (PDM, Blocul electoral ACUM, Partidul „Șor”): „PSRM, cel mai mare scor electoral...”, „...în circumscripția 1, Zinaida Greceanii a obținut o victorie categorică...”. **Accent TV** a reflectat rezultatele scrutinului, utilizând același scenariu, text, imagini și mod de abordare ca și **NTV Moldova**. La fel, a insistat masiv pe rezultatele detaliate ale PSRM și a prezentat într-un mod foarte general rezultatele obținute de celelalte partide (PDM, Blocul electoral ACUM, Partidul „Șor”): „...celelalte circumscripții au fost împărțite de PDM, Blocul electoral ACUM și candidați independenți”.

Televiziunea Centrală a reflectat tendențios și lipsit de neutralitate rezultatele alegerilor. Instituția media a admis **falsuri** și, în câteva rânduri, **a prezentat greșit cifrele**: bunăoară, atunci când a menționat - verbal, dar și grafic - că PDM a obținut 34 de mandate în viitorul Parlament, iar PSRM – 31, când de fapt era invers. La fel, **Televiziunea Centrală** a admis cazuri de generalizare: *„Trebuie remarcat faptul că, conform statisticilor, alegerile parlamentare din 2019 s-au dovedit a fi cele mai nepopulare în rândul cetățenilor. Prezența alegătorilor a fost cea mai scăzută după proclamarea independenței Republicii Moldova...”*. **Televiziunea Centrală** a mai admis:

- **Sugestia:** *„Potrivit CEC, diaspora, de asemenea, nu a fost prea activă. De exemplu, în circumscripția nr. 50, unde potrivit datelor preliminară a câștigat Maia Sandu, prezența la vot a fost mai mică decât la alegerile prezidențiale din 2016. Deși ea a acumulat peste 80%, aceste procente sunt parte a unui număr foarte mic de votanți”*. Așadar, **Televiziunea Centrală** a sugerat (**tehnica sugestiei**) că scorul Maiei Sandu nu este reprezentativ. În schimb, *„Ilan Șor și Marina Tauber au câștigat detașat alegerile pentru circumscripțiile din Orhei. Aceștia i-au devansat pe candidații lor...”*.
- **Prezentarea selectivă a informației și datelor:** În circumscripțiile unde Partidul Politic „Șor” a câștigat alegerile, **Televiziunea Centrală** a reflectat în detalii rezultatele votului, și nu a menționat despre învingătorii din localitățile în care această formațiune politică a înregistrat scoruri modeste.
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** *„Prin rezultatele obținute, liderul Partidului „Șor” a confirmat încă o dată încrederea oamenilor și recunoștința lor pentru toate proiectele de succes realizate în ultimii trei ani... Semn că toate schimbările pozitive vor avea continuitate, iar în viitor urmează construcția altor locuințe sociale, magazine sociale, reconstrucția grădinițelor, reabilitatea drumurilor...”*.
- **Fals:** *„Zinaida Greceanii a acumulat puțin peste 14%...”*. De fapt scorul luat de lidera PSRM, pe circumscripția uninominală Nr. 1, a fost de 46,18%.

Jurnal TV a difuzat patru știri despre rezultatele preliminară ale alegerilor parlamentare, în cadrul cărora a prezentat într-un mod pozitiv Blocul electoral ACUM și pe exponenții acestuia, și de o manieră neutră și/sau negativă celelalte formațiuni. Postul TV a admis **amestecul faptelor cu opiniile**: *„Sistemul mixt de vot adoptat de PDM și PSRM a adus roade electorale doar unuia dintre cei doi actori politici. Rezultatele alegerilor de ieri arată că singura formațiune politică ce a avut de câștigat de pe urma schimbării sistemului electoral este PDM, care va obține mai multe mandate decât scorul pe lista națională...”*.

Postul public **Moldova 1**, **PRO TV Chișinău** și **TV8** au reflectat rezultatele în mod neutru și echidistant, fără a admite încălcări deontologice sau utilizarea tehnicilor de manipulare.

În cazul **Sputnik.md** au fost analizate 22 de știri ce au reflectat rezultatele preliminară ale alegerilor pe circumscripția națională și pe cele uninominale. În unele știri, **Sputnik.md** a admis cazuri de **amestec al faptelor cu opiniile**: *„Infrângere grea pentru Dorin Chirtoacă: A pierdut în fața candidatului ACUM, Mihai Popșoi”*; *„Rezultatele preliminare prezentate de Comisia Electorală Centrală arată clar că primarul de Orhei, Ilan Șor, conduce detașat în circumscripția 18, Orhei”*; *„Astfel, acum le putem da dreptate sociologilor, care arătau în sondajele din campania electorală că primarul de Orhei va câștiga în această circumscripție. Analistii politici și sociologii nu i-au dat din start lui Valeriu Munteanu prea multe șanse de câștig, cu toate acestea, candidatul ACUM s-a încapățânat să demonstreze că-l poate învinge pe primarul de Orhei, Ilan Șor”*.

Kp.md a operat, în diferite materiale, cu diferite cifre privind numărul de mandate obținute de cele patru formațiuni politice. Dacă în unul din articole PSRM a luat 33 mandate în total, atunci în altul s-a menționat despre 34 mandate, iar în cazul unui al treilea articol s-a operat cu cifra de 35 mandate câștigate de acest partid. Fără o verificare prealabilă a informației, publicarea ei poate fi considerată drept manipulare a consumatorilor media. La fel, **Kp.md** a admis cazuri

de amestec al faptelor cu opiniile: [„Au devenit cunoscute numele a 48 deputați norocoși”](#); [„Liderii opoziției de dreapta își smulg părul din cap...”](#). Totodată, multe dintre articolele **Kp.md** nu au fost marcate din ce categorii fac parte: opinii sau știri/reportaje: ex. cel [semnat de Leonid Reabkov](#) și [altul de Tatiana Vladimirskaia](#).

În cazul **Unimedia.info** (17 știri) s-a sesizat o reflectare pozitivă în favoarea Blocului electoral ACUM și o abordare ușor negativă, iar pe alocuri ironică, în cazul PDM, al Partidului Politic „Șor” și al PSRM. Pe lângă aceasta, **Unimedia.info** a mai admis în știrile monitorizate:

- **Titluri tendențioase și ironice:** [„Cadou de ziua sa? Primarul de Hâncești a câștigat un loc în Parlament pe circumscripția nr. 38”](#); [„Independenții Transnistriei” sau cum doi politicieni apropiați cercurilor Puterii au câștigat detașat alegerile în circumscripțiile din Stânga Nistrului](#); [„Înfrângere zdrobitoare pentru Monica Babuc la Ialoveni! Candidatul ACUM, Liviu Vovc, va reprezenta circumscripția 22 în Parlament”](#);
- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „Votul pare mai neverosimil, dacă ne uităm la statisticile alegerilor naționale pe stânga Nistrului. Aici, PSRM câștigă confortabil, adunând peste o jumătate din numărul total de voturi, 16 401. La uninominal însă, deși a prezentat candidați, a pierdut lamentabil”; „Zvonurile despre susținerea acestora de către cercurile de putere de la Chișinău în strânsă legătură cu cele de la Tiraspol pot avea un dram de adevăr” (Știrea: [„Independenții Transnistriei” sau cum doi politicieni apropiați cercurilor Puterii au câștigat detașat alegerile în circumscripțiile din Stânga Nistrului](#)); „Surpriză pe circumscripția 22. Ministra Educației, Culturii și Cercetării, Monica Babuc, a pierdut categoric alegerile. Asta chiar dacă în campanie a beneficiat de toată resursa administrativă posibilă” (Știrea: [„Înfrângere zdrobitoare pentru Monica Babuc la Ialoveni! Candidatul ACUM, Liviu Vovc, va reprezenta circumscripția 22 în Parlament”](#));
- **Ironie:** [„KO pentru Constantin Tuțu: Andrei Năstase, lider pe circumscripția nr. 33”](#).

Subiectul 4. Indexarea pensiilor și ajutoarele sociale de Paști, enunțate de Vlad Plahotniuc

Context: La 7 martie 2019, în cadrul unui briefing, liderul PDM, Vlad Plahotniuc, anunța că Executivul intenționează să-și asume răspunderea în privința a două proiecte, care urmăresc: a) indexarea, de la 1 aprilie, cu 5,3% a pensiilor; b) acordarea unui ajutor de 600 de lei, în preajma sărbătorilor de Paști, persoanelor cu venituri lunare mai mici de 2000 de lei. În aceeași zi, Guvernul a aprobat proiectul de lege, așa cum a enunțat liderul PDM.

Concluzie generală: Majoritatea instituțiilor media au publicat sau au difuzat informația despre cele două inițiative sociale, anunțate de liderul PDM și executate de Guvern, excepție fiind **NTV Moldova**, **Accent TV** și **Kp.md (omisiune)**. Dintre cele care au reflectat subiectul, toate (excepție **Jurnal TV**) s-au rezumat la prezentarea surselor oficiale care au lansat inițiativele în cauză, fără a solicita și/sau include surse alternative, care să comenteze importanța, semnificația și impactul acestora (experți economici). Printre abaterile deontologice și tehnicile de manipulare, la care au recurs instituțiile media monitorizate, amestecul faptelor cu opiniile și tehnica Salvatorului național vs. cea a Dușmanului intern au fost în topul „preferințelor”.

Prime TV a reflectat într-un mod triumfalist inițiativa anunțată de Vlad Plahotniuc. Consumatorului media i s-a prezentat informația într-un mod tendențios și exclusiv prin prisma guvernării/PDM. **Prime TV** a admis:

- **Tehnica de manipulare a Dușmanului intern.** Partidele de opoziție au fost diabolizate, sugerându-se astfel că acestea se împotrivesc inițiativelor sociale ale PDM. Spre exemplu, pe final de știre, **Prime TV** a sugerat că reformele enunțate pot fi stopate de către unele forțe politice - din context rezultă că jurnaliștii se referă la Opoziție, ce ar „...putea depune o moțiune de cenzură în adresa Guvernului”. În același

timp, PDM și reprezentanții acestei formațiuni politice au fost prezentați drept singurii care se gândesc la cetățenii țării (**tehnica de manipulare a Salvatorului național/Mesia**);

- **Nu a asigurat dreptul la replică celor vizați de alte surse.** Vlad Plahotniuc, în intervenția sa, a acuzat/vizat direct „*unele partide de opoziție*” (chiar dacă ele nu sunt numite, este clar la cine se referă liderul PDM), însă acestora din urmă nu li s-a solicitat/ofert dreptul la opinie.

Canal 3 a reflectat subiectul în același mod, cu același scenariu și același text, ca și **Prime TV**, admitând aceleași încălcări deontologice și folosind aceleași tehnici de manipulare. Pe lângă aceasta, **Canal 3** a admis **amestecul faptelor cu opiniile**: „*Liderul PDM, Vlad Plahotniuc a spulberat speculațiile Opoziției, care susține că Guvernul nu v-a mai opera indexări. Plahotniuc a tratat aceste declarații drept slăbiciuni ale oponenților*”.

Postul public **Moldova 1** a reflectat subiectul în mod triumfalist, prezentând Guvernarea și PDM într-un context exclusiv pozitiv: „*Pensii mai mari cu 5,3% din 1 aprilie. Guvernul și-a angajat răspunderea în fața Parlamentului și a adoptat o nouă metodă de indexare a alocațiilor... Tot astăzi, membrii Executivului au decis că peste 600 de mii de persoane vor primi ajutoare de Paști, în sumă de 600 de lei*”; „*Decizia de indexare a fost luată în cadrul ședinței partidului de guvernământ*”; „*Oamenii salută indexarea pensiilor...*”. Este o tonalitate care denotă faptul că televiziunea publică a prezentat tendențios subiectul monitorizat.

Televiziunea Centrală (Orhei) a prezentat subiectul într-un mod selectiv și tendențios, prezentând informația într-un mod triumfalist, din perspectiva Guvernării/PDM. Instituția media a admis:

- **Amestecul faptelor cu opiniile**: „*PDM nu va pierde timpul cu „capriciile” politice ale partidelor care nu vor să vină la negocieri*” (burtieră/titlu);
- **Neasigurarea dreptului la replică celor vizați.** Partidele de opoziție (în special, PPDA și PAS) au fost acuzate, de către una din sursele știrii, însă acestora nu li s-a oferit dreptul la replică/opinie.

PRO TV Chișinău a reflectat subiectul monitorizat în mod echidistant și neutru, cu toate acestea, jurnaliștii de la **PRO TV** au admis un caz ce poate fi interpretat drept amestec al faptelor cu opiniile/ironie: „*...pe un ton pesimist, Plahotniuc a spus că așteaptă un răspuns de la celelalte partide pentru a se întâlni la discuții*”. **TV8** și **Jurnal TV** au prezentat subiectul într-un mod echidistant și neutru. Jurnaliștii de la ambele televiziuni nu au încălcat norme deontologice și nu au admis tehnici de manipulare în informația prezentată. Totodată, **Jurnal TV** este singura instituție media din cele 12 monitorizate, care a solicitat și a și inclus, în materialul realizat, opinia partidelor menționate, dar și cea a ministrului Economiei.

Sputnik.md a publicat două știri: [una](#) despre anunțul propriu-zis făcut de Vlad Plahotniuc, [a doua](#) - cu mai multe detalii, în baza comunicatului difuzat de Guvern. Aici, a fost identificată o singură formulare a jurnaliștilor, care poate fi calificată drept **amestec al faptelor cu opiniile**, și anume: „*Zis și făcut: Guvernul și-a asumat răspunderea pentru un proiect adoptat astăzi, potrivit căruia aproximativ 600 de mii de pensionari vor primi câte 600 de lei cu prilejul sărbătorilor de Paști*”.

În toate cele patru știri publicate cu referire la subiectul monitorizat, **Unimedia.info** a prezentat în mod neutru și echidistant informația, fără a încălca normele deontologice și/sau a folosi anumite tehnici de manipulare. Totodată, posturile **NTV Moldova** și **Accent TV**, precum și portalul **Kp.md**, nu au reflectat subiectul în niciunul dintre buletinele de știri, respectiv în conținutul informativ publicat online în perioada 7-9 martie 2019, fapt ce poate fi calificat drept **omisiune**.

Subiectul 5. Prima ședință a Parlamentului nou-ales

Context: La 21 martie 2019 a avut loc prima ședință a noului Parlament al Republicii Moldova, prezidată de Eduard Smirnov (PSRM). În cadrul acesteia, trei partide (PSRM, PDM, Partidul Politic „Șor”) și-au anunțat crearea grupurilor parlamentare. Blocul ACUM a anunțat că va decide în privința creării grupului sau a grupurilor parlamentare în decurs de zece zile de la prima ședință. Ședința a durat aproximativ o oră, din cauza lipsei unei majorități parlamentare. În aceeași zi, în fața Parlamentului, a fost organizat un miting de protest împotriva condamnărilor în cazurile lui Gheorghe Petic și Sergiu Cebotari.

Concluzie generală: Accentul pe senzațional a fost firul roșu, comun majorității instituțiilor media în reflectarea subiectului - 11 din cele 12 redacții monitorizate au fost interesate mai mult de aspectele de „senzație” ale evenimentului („Marina Tauber și parasolarul”; competențele lingvistice ale lui Eduard Smirnov), decât de prezentarea informației ce merita inserată în știri. În plan deontologic, acest subiect a fost unul dintre cele mai aglomerate la capitolul încălcări și tehnici de manipulare. Aproape toate cele 12 instituții media au comis cel puțin o abatere deontologică și/sau au folosit cel puțin o tehnică de manipulare (excepție: **Unimedia.info** și **Moldova 1**).

Prime TV a prezentat informația despre prima ședință a noului Legislativ într-un mod tendențios și lipsit de echidistanță. Printre cele mai mari abateri deontologice admise de **Prime TV** au fost:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „...trebuie să mai spunem că unitatea celor din Blocul ACUM rămâne sub semnul întrebării. Un element la fel de important este că Maia Sandu, copreședintele Blocului ACUM, a lipsit de la prima ședință a Parlamentului” (**de notat că Andrian Candu la fel a lipsit, informația însă nu s-a regăsit în știre**);
- **Neacordarea dreptului la replică/opinie.** Pavel Filip, în intervenția sa, a menționat despre faptul că Blocul ACUM nu dorește să se întrunească și să discute posibile scenarii de alianțe, sugerând astfel că acest partid nu vrea să se așeze la masa de negocieri. Pentru a asigura neutralitatea, echidistanța și corectitudinea, jurnaliștii **Prime TV** aveau misiunea și obligația de a le oferi și reprezentanților Blocului ACUM spațiu pentru opinie;
- **Selectarea părtinitoare a declarațiilor.** Dacă, în cazul lui Igor Dodon și Pavel Filip, declarațiile au fost selectate în funcție de context, în cazul Blocului ACUM reporterii au inclus o scurtă declarație de-a lui Andrei Năstase, despre gestul Marinei Tauber. Mai mult, insertul difuzat, pe lângă faptul că este nereprezentativ, nicidecum nu poate fi calificat drept asigurarea dreptului la replică;
- **Titluri tendențioase:** „ACUM a protestat împotriva lor”; „Protest cu insulte”;
- **Manipulare cu ajutorul imaginilor.** În momentul în care unul dintre protestatarii din fața Parlamentului vorbește despre faptul că „bandiții trebuie să plece” - și este clar că se referă la alte partide decât cele din cadrul Blocului ACUM -, **Prime TV** a insistat tocmai pe imagini cu membrii acestei formațiuni politice, sugerând că protestatarii se referă la ei;
- **Transferul de imagine negativă/Etichetări.** Jurnaliștii **Prime TV**, în câteva rânduri, au încercat să sugereze că Blocul ACUM susține mișcări extremiste: „La manifestație a participat și un reprezentant al organizației extremiste „Antifa”, recidivistul Pavel Grigoriuc”; „au fost prezenți și oameni certați cu legea – vorbim aici de unul dintre fruntașii organizației extremiste „Antifa”...”.
- **Imagini preluate fără menționarea sursei.** În una din secvențe, jurnalistul care interviuează sursele ține în mână doar microfonul **cu logoul Canal 2**.

Canal 3 a reflectat subiectul primei ședințe a Parlamentului aproape în aceeași manieră și urmând același scenariu ca și **Prime TV**, respectiv admitând, în mare parte, aceleași abateri deontologice. Deosebirea majoră a constatat în faptul că acest post de televiziune s-a focusat

exclusiv pe evenimentele din plen, fără a include în reportaj și informația despre protestul care a avut loc în fața Legislativului (așa cum a făcut **Prime TV**).

NTV Moldova a difuzat două știri despre evenimentele de la prima ședință a Parlamentului. În prima știre, **NTV Moldova** a menționat despre „ședința de constituire”. Aceasta a fost precedată de o alta, care a descris în detalii „mesajul către deputați și cetățeni” al lui Igor Dodon către noul Parlament și „cele cinci priorități ale Președintelui”. Cea din urmă știre a depășit, ca durată, de trei ori știrea despre evenimentul propriu-zis. Astfel, **NTV Moldova** a făcut uz de **tehnica de manipulare a Salvatorului național (Mesia)**, în care Igor Dodon este prezentat ca singura persoana ce își dorește stabilitate și bunăstare pentru țară și cetățenii ei.

Accent TV a prezentat informația în mod tendențios, selectiv și disproporționat, punând accentul - ca și **NTV Moldova** - pe persoana și pe discursul lui Igor Dodon în Legislativ (pe care l-a transmis aproape integral). **Accent TV** a admis **falsuri**: „Prima ședință a Legislativului a fost deschisă de Președintele Republicii Moldova, Igor Dodon, care s-a adresat reprezentanților poporului și națiunii. În numele tuturor deputaților și în numele său, șeful statutului i-a felicitat pe cetățeni pentru alegerea noului Parlament și le-a mulțumit pentru participarea în alegeri”. Nu Igor Dodon, de facto, a fost cel care a deschis ședința Legislativului - primul cuvânt l-au avut socialistul Eduard Smirnov și președintele Curții Constituționale, Mihai Poalelungi. Astfel, **Accent TV** l-a scos în prim-plan pe Igor Dodon și i-a atribuit o importanță mai mare (**tehnica de manipulare a Salvatorului național/Mesia**). De asemenea, **Accent TV** a mai admis:

- **Amestec al faptelor cu opiniile:** „Primele bilanțuri ale activității Parlamentului nu pot fi calificate ca unele de succes”; „Înainte de a-și prezenta componența, Partidul Șor a decis să organizeze un spectacol, probabil, pentru a se evidenția măcar așa în această ședință”.
- **Manipulare prin intermediul titlurilor:** „Trei fracțiuni au fost create. „ACUM este la răscruce”.
- **Manipulare prin intermediul sunetelor audio:** „Între timp, Ilan Șor s-a legănat în fotoliu toată ședința”, pe fundal fiind inclusă o coloană audio a unui cântec de leagăn.

În cele 17 știri de referință, **Sputnik.md** a reflectat tendențios informația despre prima ședință a noului Legislativ. **Sputnik.md** a admis mai multe încălcări ale normelor deontologice, printre care:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „Protest bizar în fața Parlamentului: Iată ce au făcut simpatizanții blocului ACUM”; „Deocamdată nu au fost sesizate ciocniri și nici măcar altercații între oamenii legii și cei care au venit la Parlament, care nici măcar nu au anunțat că ar fi venit să protesteze. S-ar putea însă să avem astăzi acțiuni de protest, dat fiind că în ajun liderii Blocului Electoral ACUM au chemat lumea să vină astăzi, la Parlament”;
- **Prezentarea unei informații trunchiate și selective:** „Cunoaște-ți deputații: Ei nu au mai stat în fotoliul de deputat, vezi cine sunt”. Chiar dacă **Sputnik.md** dă de înțeles că îi va prezenta pe toți deputații care au acces pentru prima dată în Parlament, acest portal online i-a trecut în revistă doar pe legislatorii din partea Partidului Politic „Șor”;
- **Sugestia:** „Cele câteva sute de oameni – în majoritatea lor, oameni în etate – i-au aplaudat pe deputații ACUM atunci când aceștia au adus critici guvernării, dar și Opoziției socialiste...”. **Sputnik.md** a sugerat că Blocul electoral ACUM este simpatizat doar de oamenii în vârstă.

În cazul **Kp.md** au fost analizate trei articole. Unul dintre ele relatează despre felul în care au derulat evenimentele din Parlament, dar și din afara acestuia (cazul lui Sergiu Sîrbu și Pavel Grigoriuc). Chiar dacă este semnat de un editorialist (Roman Vladimirov), acest material nu este marcat ca fiind editorial/articol de opinie. Celelalte două articole semnate de aceeași persoană (Pavel Muntean) sunt tendențioase și se referă la Maia Sandu (lipsa acesteia la prima ședință a Parlamentului; Maia Sandu în Parlament pe scaunul/locul lui Vlad Filat), prezentând-o pe politiciană într-o imagine exclusiv negativă, fără a-i oferi dreptul la

replică/opinie. Ambele articole, nefiind marcate ca editoriale, abundă în **acuzatii, transfer de imagine negativă, calomnii, ironii, etichetări și amestec al faptelor cu opiniile**. Doar câteva dintre acestea:

- „Prima sesiune a Parlamentului a fost ignorată de copreședintele ACUM. Nu este exclus că celelalte, la fel, vor fi înlocuite cu deplasările la Bruxelles. La moment, noi nu știm nimic despre planurile de viitor ale Maiei Sandu”.
- „Până ce Filat își ispășește pedeapsa în închisoare pentru corupție și abuz de serviciu, copreședintele ACUM i-a luat locul în Parlament”.
- „Se pare că mercurul într-adevăr a avut efect asupra fostei opozante”.
- „Domnișoara nu a fost sunată și nu a fost invitată personal la prima ședință, iată de ce ea s-a supărat și a zburat în Europa, neprezentându-se la serviciu în prima zi de lucru”.

Postul public **Moldova 1** a reflectat informația într-un mod neutru și echidistant, fără a admite încălcări ale normelor deontologice sau a folosi tehnici de manipulare.

Televiziunea Centrală (Orhei) a relatat tendențios informația la subiectul monitorizat, reflectând într-un context pozitiv Partidul Politic „Șor” și PDM, și într-un context negativ Blocul ACUM. Printre încălcările deontologice și tehnicile de manipulare admise de această instituție media au fost:

- **Amestecul faptelor cu opiniile:** „...totuși, proaspeții aleși ai poporului nu au reușit să facă mare treabă”; „...iar doi deputați ai Partidului „Șor” au obținut victorii incontestabile în circumscripțiile în care au candidat”;
- **Tehnica Dușmanului intern.** Prin modul în care a fost prezentat (negativ, nu vrea să accepte negocierile etc.) și prin durata scurtă a declarațiilor/opiniilor, **Televiziunea Centrală (Orhei)** a prezentat Blocului ACUM ca pe o entitate ce se opune tuturor discuțiilor și inițiativelor;
- **Generalizări/Citarea și trimiterea la surse imposibil de verificat.** „Anterior experții au declarat că pun la îndoială integritatea Blocului ACUM, deoarece între cei doi lideri a existat și există concurență”; „Surse din interiorul Blocului ACUM au declarat pentru Actual.md că dezbaterile încinse, care au degenerat în ceartă, au avut loc ieri, inclusiv la Bruxelles, acolo unde se aflau Maia Sandu și Andrei Năstase. Din același motiv, Sandu a preferat să rămână în capitala Belgiei...”;
- **Etichetări.** „Se încing spiritele în Blocul ACUM. Maia Sandu ar fi refuzat să vină la Chișinău pentru a participa la ședința Parlamentului din cauza unor dispute privind numărul de fracțiuni ce trebuie să reprezinte binomul PAS-PPDA”.

PRO TV Chișinău a reflectat subiectul într-un mod neutru și echidistant, postul incluzând și oferind tuturor actorilor spațiu de emisie pentru declarații. La fel, **PRO TV Chișinău** a inclus opiniile relevante ale celor vizați (inclusiv știri separate pentru și despre fiecare formațiune politică în parte). Totuși, unele afirmații ale jurnaliștilor **PRO TV Chișinău** ar putea fi calificate drept **amestec al faptelor cu opiniile:** „Plahotniuc și Șor s-au tot legănat pe scaune, iar Sandu și Candu au lipsit”; „Liderul PD... nu s-a manifestat astăzi, lăsându-și colegii să vorbească în numele formațiunii. El s-a tot legănat pe scaun și și-a aranjat pe masă telefoanele mobile și a împărțit indicații”.

Și **TV8** a reflectat informația în mod neutru și echidistant, solicitând opinia tuturor celor vizați în materiale. Totuși, în câteva cazuri, jurnaliștii **TV8** au admis anumite încălcări deontologice, care pot fi calificate drept **amestec al faptelor cu opiniile:** „...însă până la alegerea Guvernului mai este cale lungă și asta pentru că la ședința de astăzi abia de s-au format trei din cele patru fracțiuni”; „sediul Parlamentului a fost păzit ca pe timp de asediu”; „...discursurile lungi se pare că i-au cam plictisit pe unii deputați, care au fost surprinși legănându-se pe scaun, sau uitându-se în telefon”.

Jurnal TV a difuzat cinci știri despre prima ședință a Parlamentului nou-ales și/sau despre evenimentele conexe (care au acoperit mai mult de jumătate din timpul de emisie al buletinului

informativ - peste 22 minute). Accentul a fost pus pe protestul organizat în fața Legislativului și pe „Măsurile de securitate pentru Vlad Plahotniuc”, toate precedate de o știre despre faptul că „Parlamentul a fost constituit”. Prin modul în care au construit mesajele și scenariul, **Jurnal TV** a prezentat PDM în imagine negativă, PSRM – neutru, iar Blocul ACUM – pozitiv. **Unimedia.info** a reflectat cel mai exhaustiv și în detalii prima ședință a noului Parlament și protestul din fața Legislativului în cele 17 știri identificate, oferind spațiu de exprimare tuturor actorilor implicați. De asemenea, **Unimedia.info** a publicat știri cu și despre experți politici care au comentat evenimentele din prima zi de constituire a Legislativului.

CONCLUZII

În perioada de raport, 1 ianuarie - 31 martie 2019, toate cele 12 instituții media monitorizate au admis cel puțin o încălcare a normelor deontologice și/sau au folosit în reflectarea celor cinci subiecte selectate cel puțin o tehnică de manipulare. Pe parcursul celor trei luni de monitorizare s-a atestat o majorare a numărului de încălcări deontologice, fapt cauzat, în mare parte, de campania electorală pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019. Principala încălcare admisă de toate cele 12 media - cel puțin o dată din totalul celor cinci subiecte - a fost amestecul faptelor cu opiniile. Pe locul doi se situează neacordarea dreptului la replică pentru cei vizați și/sau acuzați în știri.

Și etichetările au fost folosite frecvent (**Prime TV, Canal 3**). În unele cazuri, aceleași etichetări au fost preluate și tirajate și de alte instituții media (**Televiziunea Centrală**). De asemenea, au fost înregistrate cazuri de utilizare a tehnicii de manipulare a Dușmanului intern, folosită la pachet cu tehnica de manipulare a Salvatorului național. S-au intensificat manipulările prin intermediul imaginilor și al montajului video (**Canal 3, Prime TV, Accent TV**). Transferul de imagine negativă și așa-numita tehnică de diabolizare în adresa unor politicieni la fel au fost folosite intens de către unele instituții media. O altă tehnică de manipulare, care a fost reluată și utilizată de mai multe ori pe parcursul primelor trei luni ale anului 2019, a fost tehnica de manipulare a informației prioritare.

Câteva instituții media au continuat să utilizeze în această perioadă generalizări (**Canal 3, Kp.md, Televiziunea Centrală**), altele au trunchiat și/sau prezentat selectiv faptele, opiniile și declarațiile (**NTV Moldova, Prime TV, Sputnik.md**). Politizarea excesivă a subiectelor și prezentarea acestora din perspectiva preferințelor politice a continuat și în această perioadă. Bunăoară, posturile **Prime TV** și **Canal 3** au difuzat în mare parte același conținut de știri favorizând PDM și pe reprezentanții acestui partid, și prezentând într-o lumină exclusiv negativă Blocul electoral ACUM. În același timp, **NTV Moldova** și **Accent TV** au favorizat în știrile proprii PSRM și pe președintele Igor Dodon. **Jurnal TV** a politizat pe alocuri subiectele, favorizând Blocul electoral ACUM și anumiți politicieni (Andrei Năstase, Maia Sandu) și defavorizând alte partide (PDM și PSRM).

La **Kp.md** și **Sputnik.md** au fost semnalate mai multe încălcări decât în alte perioade de raportare. Printre cele mai sugestive încălcări, în cazul ambelor media, pot fi menționate: amestecul faptelor cu opiniile, nemarcarea corespunzătoare a articolelor de opinie, neacordarea dreptului la replică, etichetări și trunchieri ale faptelor și declarațiilor.

Televiziunea publică **Moldova 1** a prezentat triumfalist și ușor tendențios unele inițiative ale Guvernului, însă în general a reflectat obiectiv informația monitorizată. **TV8, PRO TV Chișinău** și **Unimedia.info** au reflectat în mare parte corect, neutru și echidistant majoritatea subiectelor, cu unele abateri: amestec între fapte și opinii (**TV8, PRO TV Chișinău**); ironie (**Unimedia.info**).

RECOMANDĂRI

- Consiliul Audiovizualului (CA), în baza art. 75 (*Atribuțiile Consiliului Audiovizualului*) și 86 (*Cooperarea cu societatea civilă*) din [Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova](#), să se autosesizeze și să monitorizeze posturile TV despre care primește semnale că ar difuza informații manipulative, pentru a constata derogările de la legislație și a aplica sancțiuni de rigoare.
- Editorii posturilor TV sunt îndemnați să supravegheze conținutul editorial pentru ca acesta să corespundă misiunii presei de a informa publicul și de a reflecta corect realitatea, și nu dorinței cercurilor politice de a-și promova interesele și a ataca adversarii.
- Jurnaliștii trebuie să conștientizeze faptul că preluarea unei informații și republicarea ei cu menționarea sursei primare nu îi absolvă de responsabilitate, de greșelile deontologice și de tehnicile de manipulare folosite de cei care au generat respectivul produs. Astfel, recomandăm jurnaliștilor să verifice veridicitatea și corectitudinea informației preluate.
- Reporterii sunt îndemnați să relateze de pe teren toate faptele relevante, echidistant și cu verificarea informațiilor, nu selectiv și unilateral.
- Consumatorilor de presă li se recomandă să se informeze din mai multe surse media, pentru a evita riscul de a primi o informație eronată și manipulative.